

**ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА –
ОСНОВА РОЗВИТКУ ЙОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

Визначено основні напрями управління прибутком підприємства. Проведено характеристику поняття "якість прибутку". Запропоновано структурно-логічну послідовність системи управління прибутком, спрямованої на розвиток його стратегічного потенціалу.

Постановка проблеми. Побудова ефективної стратегії розвитку суб'єктів господарювання у будь-якому секторі національної економіки тісно пов'язана з кінцевими результатами, найважливішим з яких є прибуток, при цьому головне завдання підприємства в умовах ринку – організувати свою діяльність з метою задоволення потреб споживачів та отримання максимально-го прибутку. У стратегічному управлінні забезпечення довготермінової прибутковості підприємства найчастіше розглядають як проміжну мету, що має сприяти вирішенню найважливіших стратегічних проблем, таких як – досягнення стійких конкурентних переваг, розширення ринкової частки, забезпечення динамічної економічної діяльності, задоволення певних суспільних потреб, створення позитивного іміджу та ін. Поширеність такого підходу зумовлюється недостатністю наукового забезпечення стратегічного управління прибутком, відсутністю цілісного методичного обґрунтування управлінських рішень у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо формування, використання та ефективного управління прибутком підприємства широко розглянуто у зарубіжних та вітчизняних літературних джерелах. Теоретичні й практичні аспекти цієї проблеми відображено в роботах учених і фахівців: І.Т. Балабанова, І.О. Бланка, Є. Бріггема, Дж.К. Ван Хорна, В.М. Геєца, М.Г. Гузя, А. Дайле, П. Друкера, П.В. Єгорова, А.М. Ковальової, Л.А. Костирко, Ю.Г. Лисенко, М.Х. Мескона, С.В. Мочерного, А.М. Поддєрьогіна, В.С. Пономаренко, Г.В. Савицької, В.П. Стасюка, Р.А. Фатхутдінова, А.А. Чухна, А.Д. Шеремета й ін.

Водночас, питання щодо взаємозв'язку управління прибутком підприємства та розвитку його стратегічного потенціалу мають несистемний та частковий характер та підлягають подальшому глибокому дослідженню.

Мета дослідження. Визначити основні напрями стратегічного управління прибутком підприємства та розробити структурно-логічну послідовність системи управління, спрямованої на розвиток його стратегічного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Економічний механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємства – це динамічна, комплексна організаційно-управлінська підсистема, яка передбачає реалізацію спеціальних процедур (організації, інформаційного забезпечення, управління, контролю), спрямованих на забезпечення сталого зростання прибутковості, оптимальної мобілізації та реалізації потенціалу економічного розвитку підприємства в довготерміновій перспективі його господарської ді-

яльності, що призводить до збільшення ринкової вартості суб'єкта господарювання та відповідає основній меті, цілям і завданням загальної системи управління підприємством [9, с. 86].

Модель управління прибутком підприємства представляє собою сукупність взаємопов'язаних функціонально організаційних блоків, що пов'язані з вирішенням конкретних завдань, а також сукупність фінансово-математичних методів, які формують методологічну основу узгодження окремих блоків моделі. Своєю чергою, метод управління прибутком підприємства можна визначити таким чином: метод управління прибутком суб'єкта господарювання – сукупність конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень щодо формування затрат та доходів підприємства, а також форм їх виконання з метою забезпечення прийнятного рівня рентабельності фінансово-господарської діяльності такого суб'єкта господарювання [14, с. 88].

Ефективність управління прибутком підприємства доцільно досліджувати у двох напрямках: оцінювання ефективності формування фінансових результатів з урахуванням оперативних та стратегічних цілей управління, а також оцінювання ефективності використання прибутку підприємства, що, на нашу думку, повинно забезпечувати розвиток стратегічного потенціалу суб'єктів господарювання.

Оцінювання ефективності діяльності підприємств щодо формування прибутку потрібно проводити за трьома напрямками: а) оскільки прибуток виражає економічні відносини у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг, то критерієм ефективності в цьому аспекті є оптимальне співвідношення засобів праці, предметів праці та затраченої праці; б) під час дослідження прибутку, який виражає фінансові відносини, ефективність діяльності щодо його формування на підприємствах варто характеризувати наявністю ефекту, який в умовах ринкової економіки представлений позитивним сальдо між доходами і витратами; в) критерієм ефективності діяльності щодо формування прибутку на підприємствах як результату соціальних процесів варто вважати показник рівня забезпечення добробуту суб'єктів ринкової економіки, які мають фінансово-господарські зв'язки з цим підприємством.

Дослідження ефективності розподілу та використання прибутку підприємства мають дискусійний характер і відмінності у підходах західних та вітчизняних учених. Так, у західних країнах широко розвинений фондовий ринок, тому внаслідок розподілу прибутку пріоритетне місце посідає дослідження чи "дійсно коефіцієнт виплат дивідендів (dividend-payout ratio) впливає на благополуччя акціонерів...", при цьому "виплата грошових дивідендів є пасивним залишком, а відсоток прибутку, що виплачується у формі дивідендів, буде різним у досліджувані періоди, залежно від зміни обсягу прийнятних інвестиційних можливостей, які доступні для фірми" [3, с. 652].

Водночас, вітчизняний бізнес характеризується нерозвиненим фондовим ринком, тому в дослідженнях вітчизняних учених основним напрямом аналізу є розподіл прибутку у фонд споживання та нагромадження, або ж у

споживчу і капіталізовану частини прибутку [1, с. 433; 6, с. 19; 8, с. 192; 4, с. 190; 11, с. 16]. Розподіл прибутку на виплату дивідендів та інвестування в акціонерних товариствах неоднозначно впливає на фінансову стабільність і стратегічні перспективи розвитку підприємства. З огляду на те, що роздержавлення і приватизація в Україні здійснювалися за цінами, значно нижчими, ніж ціни відтворення, розмір власного капіталу підприємств виявляється значно заниженим, порівняно з витратами на нове будівництво або технічне переоснащення [12, с.11]. Тому більшість підприємств обирає не активну дивідендну політику, а поповнення власних джерел фінансування та забезпечення можливостей вирішення завдань перспективного розвитку підприємства, його інноваційно-інвестиційну діяльність [2, с. 97].

У сучасних наукових дослідженнях вітчизняних науковців широко використовується поняття "якості фінансового результату", що, на наш погляд, відображає взаємозв'язок між показниками прибутку підприємства та іншими якісними показниками його діяльності. Безумовним є те, що зростання показника якості фінансових результатів за умови прибуткової діяльності суб'єкта господарювання забезпечує зростання потенціалу підприємства та є важливим елементом його стратегічного розвитку.

Деякі особливості категорії "якість прибутку" розглянуто в працях [1, 10]. Однак визначенню сутності, розробленню методики управління та оцінюванню "якості прибутку" у сучасних дослідженнях недостатньо приділяють уваги. Так, у праці [5, с. 25, 501] зазначено, що якість прибутку – це узагальнена характеристика структури джерел формування прибутку підприємства. Крім того, пропонують тлумачення високої і низької якості прибутку. Висока якість операційного прибутку характеризується зростанням обсягу випуску продукції, зниженням рівня операційних витрат тощо, а низька – зростанням цін на продукцію без збільшення обсягу її випуску і реалізації в натуральних показниках.

Хістева О. здійснює кількісне оцінювання якості прибутку підприємства, поклавши в її основу фінансові підходи і коефіцієнти [10]. У [13] відзначалось, що мета оцінювання якості прибутку полягає в тому, щоб визначити оптимальне формування та розподіл прибутку підприємства і на цій основі забезпечити: 1) раціональність джерел фінансування розвитку виробництва; 2) інноватизацію підприємства; 3) поточну і стратегічну конкурентоспроможність підприємства.

Зінченко О.А. зазначає, що загальну діяльність підприємства (всі види діяльності підприємства разом: операційна, інвестиційна і фінансова) треба оцінювати за показником якості прибутку, що базується на величині ЕВІТ (прибутку підприємства до сплати відсотків за позичками та податків), а також сукупного капіталу (валюта балансу підприємства):

$$P_{\text{ЯП}}^K = \text{ЕВІТ} - K_{\text{еф}(t-1)} * K_t, \quad (1)$$

де: $P_{\text{ЯП}}^K$ – показник якості прибутку підприємства в періоді t , визначений за величинами ЕВІТ і сукупного капіталу; ЕВІТ – прибуток підприємства до сплати відсотків за позичками та податків у періоді t ; $K_{\text{еф}(t-1)}$ – коефіцієнт

ефективності підприємства, який визначено на базі величин $K_{\text{еф}(t-1)}$ і сукупного капіталу для періоду $(t-1)$; K_t – сукупний капітал.

Якщо оцінка якості прибутку підприємства стосується безпосередньо інтересів власників (власника), то в основу цього показника потрібно покласти величини ЕАТ (прибутку підприємства після відрахування відсотків за позичками і податками), а також власного капіталу:

$$P_{\text{ЯП}}^K = \text{ЕАТ} - K'_{\text{еф}(t-1)} * BK_t, \quad (2)$$

де: $P_{\text{ЯП}}^K$ – показник якості прибутку підприємства в i -му періоді, визначений за показниками ЕАТ і власного капіталу; BK_t ; $K'_{\text{еф}(t-1)}$ – коефіцієнт ефективності підприємства, який визначено на базі показників ЕАТ і власного капіталу для періоду $(t-1)$ [5, с. 114].

Рис. Структурно-логічна послідовність системи управління прибутком, спрямована на розвиток його стратегічного потенціалу

Вирішення проблеми щодо забезпечення довготермінової прибутковості підприємства набуває чітко вираженого стратегічного змісту, зумовленого складним багатокритеріальним характером прийняття управлінських рішень у цій сфері та високим рівнем невизначеності умов управлінської діяльності. Ми запропонували авторську модель структурно-логічної послідовності системи управління прибутком підприємства, спрямовану на розвиток його стратегічного потенціалу (рис.).

Необхідно зазначити, що вирішення проблем щодо стратегічного розвитку будь-якого підприємства майже повністю залежить від потенціалу генерації додаткової вартості, необхідної для задоволення інтересів власників і відтворення цих ресурсів. Крім того, саме прибуток є основним джерелом досягнення комплексу стратегічних цілей та дотримання інтересів суб'єктів корпоративного управління, тому стратегічне управління прибутком підприємства необхідно вважати складовою частиною стратегічного управління розвитком.

Таким чином, забезпечення відповідності результатів управління прибутком підприємства встановленим критеріям ефективності та сталого розвитку його стратегічного потенціалу досягається через дотримання в рамках її практичної реалізації сукупності вимог та певної процедури здійснення такого управління. Загалом результативність моделі стратегічного управління прибутком на підприємстві залежить від адекватності інформаційно-методологічного забезпечення такої моделі, під якою необхідно розуміти сукупність інформаційних каналів отримання, первинного зведення, узагальнення та оброблення фінансової інформації з метою забезпечення потреб планування і контролінгу процесу формування, ефективного розподілу та використання прибутку суб'єкта господарювання як показника ефективності його фінансово-господарської діяльності.

Література

1. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Ника-Цент", 2002. – 752 с.
2. Блонська В.І. Вдосконалення системи управління розподілом та використанням прибутку підприємства / В.І. Блонська, П.П. Адамович // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 91-96.
3. Ван Хорн Дж.К. Основы финансового менеджмента / Дж.К. Ван Хорн : пер с англ. – Изд. 11-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Вильямс", 2001. – 988 с.
4. Економічний аналіз : навч. посібн. / за ред. М.Г. Чумаченко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 192 с.
5. Зінченко О.А. Управління якістю фінансового результату підприємства / О.А. Зінченко // Економіка та управління підприємствами. – 2010. – № 1(103). – С. 109-114.
6. Криклій О.А. Управління прибутком банку : монографія / О.А. Криклій, Н.Г. Масалик. – Суми : Вид-во ДВНЗ УАБС НБУ, 2008. – 135 с.
7. Лобанов О.А. Удосконалення інструментарію стратегічного управління прибутком будівельних акціонерних підприємств / О.А. Лобанов // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії і практики. – 2009. – № 3(7). – С. 62-74.
8. Протопопова В.О. Економіка підприємства : підручник / В.О. Протопопова, А.Н. Полянська. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2002. – 220 с.
9. Скалюк Р.В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування / Р.В. Скалюк // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 4(24). – С. 86-93.

10. Хістієва О.В. Якість прибутку та його вплив на сталий розвиток торговельного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / О.В. Хістієва; Дон. держ. ун-т. економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. – Донецьк, 2006. – 26 с.

11. Худа В.В. Управління прибутком торговельних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / В.В. Худа; КНТЕУ. – К., 2007. – 22 с.

12. Шарманська С.О. Прибуток та особливості його формування та використання в транзитній економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / С.О. Шарманська. – К., 2010. – 22 с.

13. Эванс Дж.Р. Маркетинг : пер. с англ. / Дж.Р. Эванс, Б. Берман / науч. ред. А.А. Горячев. – 1990. – 350 с.

14. Юрчишина Л.В. Моделирование прибутку на підприємстві / Л.В. Юрчишина // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, т. 3. – С. 88-93.

Блонская В.И., Венгжин О.Р. Эффективное управление прибылью предприятия – основа развития его стратегического потенциала

Определены основные направления управления прибылью предприятия. Проведена характеристика понятия "качество прибыли". Предложена структурно-логическая последовательность системы управления прибылью, направленной на развитие его стратегического потенциала.

Blonska V.I., Vengzhin O.R. An effective management of enterprise an income is basis of development of his strategic potential

Certainly basic directions of management of enterprise an income. Description of concept is conducted "quality of income". The structurally-logical sequence of the control the income of directed system is offered on development of his strategic potential.

УДК 336.13(477):352

Post-graduate O.L. Borshch¹ –
Lviv State Financial Academy

PROBLEMS OF DECENTRALIZATION OF FINANCIAL RELATIONS IN UKRAINE

The present article considers theoretical bases and provides practical ways of implementing of decentralization principles of financial relations in Ukraine.

Keywords: financial relations, decentralization, budget decentralization, fiscal decentralization, regional financial policies, regional development.

Problem statement. Social, economical and political development of Ukraine, its reformation efforts brings up problems of internal relations, including correlation between center and regions, as well as different regions and territories. This reveals itself in forming the structure of the state, improving its stability and decreasing the influence of the crisis effects.

At the present stage of development of Ukraine the frames of single and sole statehood are becoming too narrow for managing today's processes in national economy. Although it may sound somewhat paradoxically, but the concept of national sovereignty significantly loses its positions to regionalism, deconcentration and decentralization [10, p. 262]. This increasing tendency of regional independen-

¹ Наук. керівник: проф. К.В. Васківська, д-р екон. наук – Львівська державна фінансова академія